

Milan T. Đorđević

OŠTRICA BRIJAČA

SAMOĆA I ĆUTANJE

Sve mu se smučilo. Dosta mu je pravih i lažnih prijatelja, dosta mu je svih samozaljubljenih stvorenja što ga nikada ne primećuju. Život u Beogradu liči mu na traljavo igranu predstavu pozorišta lutaka. U tom pozorištu uplašeni ljudi kreću se kao sivi ginjoli vođeni rukom nekog lutkara izopačenog uma. I u tom životu privid često biva opipljiviji od istine, pa svako sumnja u svakoga, svako se plaši svakoga i svako ogovara svakoga. Jadni "tout Belgrade" skuplja se na otvaranjima izložbi, na prijemima u ambasadama i na drugim javnim događanjima. Pa onde žestoko intrigari, prepričava tračeve, žagori, priča viceve, udvara se, koketira, pije, jede ili odlazi u velike ili male spavaće sobe da na brzinu kopulira i tako "društveno živi".

Tako je u Beogradu gde, kako reče jedan ovdašnji pisac, "na sve strane, iz ruševina, raste kiselo drvo i niču štreberi, politikanti, korov i policijski agenti". Još od turskih vremena paranoja je u ovom gradu i ovoj zemlji bila prirodno stanje i neka vrsta nacionalne osobenosti. Strah od vlasti, žbira, doušnika i dostavljača učinio je da se mnogi okreću pre no što izreknu neku reč koja se na bilo koji način može smatrati neobičnom, nepoćudnom, jeretičkom ili barem drukčijom od uobičajenih reči. Prevtljivost, licemerje, pretvaranja i komplikovani sistemi odbrane tu su razvijani do savršenstva. Oblikovanju ovakvih ameboidnih ljudskih karaktera doprineli su i vekovi robovanja i podaništva. Ali svoje su takođe učinili i strahovi i beda.

I tako, sve mu se zgadilo i nije hteo da izlazi na ulicu da ne bi sretao bledunjave i uezverene prijatelje i bezvoljne poznanike. M. nije hteo da sluša njihova ogovaranja, stalna jadikovanja i gleda lošu glumu i prenemaganja. Većina njih nije ni pokušavala da nešto promeni u svojim turobnim životima. Opšti kukavičluk, idiotizam, dvoličnost i opreznost ovde su važili za izraz velike, narodne mudrosti. Ljudi su nalik spodobama koje su upale u živo blato i trzaju se kao žabe mučene električnim udarima, bacakaju se da bi tonule dublje u blato. Bilo mu je muka i od podbulih, gotovo animalnih lica takozvanih javnih ličnosti, političara i sličnih koji su se samozadovoljno osmehivali na televizijskim ekranima ili na fotografijama u dnevnim novinama i nedeljnicima. M. nije nikog hteo da vidi, baš nikog da čuje. I kao da više nije imao želju da govori. Svako govorenje ličilo mu je na nagomilavanje ispraznih i dosadnih, odavno mrtvih fraza, a to ga je istinski zamaralo. Hteo je da neko vreme ostane u stanu i tu se kao pustinjač prepusti lekovitom ćutanju. Mislio je da će ga ćutanje i tišina možda osloboditi strašnog osećanja gađenja.

Tokom tog "pustinjačkog" perioda nije uključivao ni radio, ni televiziju, ni telefon. Ostavu je napunio konzervama tunjevine, pasulja, gulaša i litrima i litrima dugotrajnog

mleka kao i jabukama, konzerviranim i smrznutim povrćem i mnoštvom paketića slanog keksa, dvopeka ali i cigareta. Uveče bi palio lampu na stočiću kraj postelje i povremeno čitao "Valdena" Toroa ili putopise Rastka Petrovića. I onda bi zaspao i sanjao guste prašume i sočne, žučkaste, otrovno zelene ili narandžaste plodove u čiju pulpu zaseca nožem pa iz njih navire gusti, mlečnobeli, lepljivi sok. Sanjao je kreštanje papagaja, ara i vrvor svih mogućih egzotičnih ptica i otvaranje njihovih kljunova. A onda bi u snu počinjao da se guši. Šuma koju je sanjao bila je puna tople vlage. I tad bi kriknuo i obliiven znojem, naglo se budio. Dolazio bi sebi, shvativši da je to bio samo san. Brzo bi drhtavim prstima pripaljivao svoje jeftine cigarete pa je u sobi vonjalo kao da gori vlažna krdža. Ležao je u krevetu, pušio, ukočeno zurio u tavanicu, u mrak. Verovatno je mislio da se u toj pomrčini kriju svi odgovori na pitanja koja se još nisu ni uobličila u njegovoj svesti. Ponekad bi ipak noću izlazio iz stana da pred kućom ostavi plastičnu kesu sa đubretom i na trenutak baci pogled ka uličnoj svetiljki oko koje je obletao roj mušica i noćnih leptira. To samoizgnanstvo i osamljivanje u stanu, trajalo je mesec i po dana.

Ali jutros je ustao iz kreveta okrepljen i, čini se, ispunjen novom, njemu sasvim nepoznatom snagom. Širom je otvorio prozore, pa su topli, ustajali vazduh u stanu zamenili jutarnja svežina i blagi miris benzinskih isparenja. Otišao je u kupatilo i pred ogledalom gledao te opipavao bradu koja mu je narasla tokom dugog nebrijanja. Iz donje fioke ormarića u kupatilu izvukao je brijač sa drvenom drškom. Taj brijač bio je izrađen krajem devetnaestog veka. Njegov otac ga je nasledio od svoga oca. Brijač je bio obična stara stvarčica koju je deda kupio u Beču, ali nakon toliko godina pretvorio mu se u dragu i vrednu relikviju što ga je povezivala sa dedinom mladošću, krajem devetnaestog i početkom dvadesetog veka i vremenom vesele i razvratne "Belle époque". Ne, nije ni na koji način bio porodično sentimentaln, niti je bio fetišista, već ga je naprosto fasciniralo da je još njegov deda koristio taj i danas oštar i upotrebljiv brijač. I odmah je prionuo na posao i brzo se obrijao. Osveženo lice koje je potom video u ogledalu, donekle ga je razgalilo, ohrabrilo i na trenutak učinilo srećnim. Ali kako neko reče, kada čovek sa radošću očekuje novi dan, novo proleće, novu godinu, on ni ne sluti da zapravo žudi za sopstvenom smrću.

ULICA

Izašao je iz stana i stao na uglu ulice kojom su prolazili autobusi. Pušio je cigaretu, posmatrao sve oko sebe i osluškivao zvuke vozila i ljudske glasove. Njušio je slatkaste mirise lipe koji su se mešali sa smradom automobilskih izduvnih gasova. Sa jedne strane ove voždovačke ulice videle su se naherene udžerice a preko puta njih betonske zgradurine – zlosrećni i ružni proizvodi arhitekture šezdesetih godina krvoločnog dvadesetog veka. Trotoare su ispunili parkirani automobili. Ulica beše prašnjava, tako da je svako prolaženje kola i autobusa podizalo oblake prašine.

Gledao je ka mestu gde su se nalazili kontejneri za đubre. Bili su ulubljeni udarcima kamena ili kakvog drugog tvrdog predmeta, pa išarani crnim i plavim sprejevima za bojenje automobila. Na njima je bilo puno svakojakih tragova iskaljivanja besa i paljevine.

Prljavo sivilo i zjapeći otvori kontejnera upotpunjavali su tipičnu sliku njegovog rodnog grada.

Pedesetak metara od mesta gde je stajao, a pored jednog od tih metalnih čudovišta na četiri točka, motala se ženska spodoba neodređenih godina, raščupane kose, musavog lica. Najsmješnije mu je bilo što je imala jarkocrveno našminkane usne. A verovatno i lakirane nokte na rukama, možda i na nogama, ko zna. Zlurado je pomislio da se iza njenog zapuštenog izgleda možda krije prava lepotica koja ima glatko obrijan pubis. Onda je zamislio kako usta te lepotice predano "obrađuju" i šljapkavo sisaju nečiji kurac i to jednolično, mehanički i bez istinske strasti, kao što su u pornografskim filmovima činile nekada slavne glumice "telesnog pozorišta" Seka, Tereza Orlovska, Helen Dival ili Ilona Staler poznatija kao Čicolina i tolike pre njih i tolike posle njih. Na to se nasmejao. Ovde kod nas baš sve je moguće, pomislio je.

Ogroman grombi kaput nalik prljavosivom džaku dopirao je toj dami skoro do nožnih gležnjeva. Jednom rukom je grčevito držala štap, a drugom kesu i zašiljenim štapom živahno nabadala komade hleba i trpala ih u tu veliku kesu od crnog polivinila. I tada je video kako je poput lasice kad hvata komad mesa žustro zgrabila okrajak hleba, gurnula ga u usta i brzo žvakala, verovatno se plašeći da će joj ga neko oteti. Pre no što se okrenuo i otrčao do autobuske stanice da bi uskočio u autobus koji se upravo zaustavljao, primetio je da je čarapa na levoj nozi ove žene zarozana.

LIKOVİ

Dok se autobusom vozio prema Narodnom pozorištu, gledao je žvrljotine u unutrašnjosti autobusa. Na prostoru iznad ulaza bilo je plavim flomasterom napisano: "Seks je revolucija u kojoj samo nevini prolivaju krv"... A ispod toga potpisali su se Caca, Marko, Saša i Nena. I još su dočrtali stilizovani crtež muškog i ženskog polnog organa. Sa zidova autobusa prešao je na gledanje smrknutih i napola umivenih fizionomija saputnika. Nije bio ni frenolog ni pristalica čuvenih fiziognomskih teorija doktora Čezare Lombroza da bi se preciznije bavio detaljnim studiranjem likova i oblika lobanja, ali neka od tih lica zbilja su imala čudovišne oblike. Bilo je tu mongoloidnih lica, baburastih noseva, jako ispupčenih jagodica, niskih čela, kosmatih i spojenih obrva, buljavih očiju kakve imaju oboleli od Bazedovljeve bolesti. Takođe, bilo je tu alkoholičarskih obraza sa ispućalim kapilarima i lica načetih psorijazom ili seborejom. U očima nekolicine onih sa produhovljenijim crtama lica, ogledao se jedino strah. Uplašila su ga opustošena lica bez lepote, sjaja i tragova duševnog života ili bilo kakvog razmišljanja.

Primetio je da su krajnja ružnoća, pa čak i gnusoba, uvek bliske najčistijoj lepoti, kao što se i razvrat često podudara sa najvećom čednošću. Krajnosti se dosta puta dodiruju. One jedna drugu hrane. I na neki tajanstveni, nedokučivi način bivaju povezane. Među putnicima u autobusu preovlađivali su mrzovolja, tupost i strah. Tupost u izrazu lica, tupi i ukočeni pogledi, zamućen sjaj očiju. To nisu bila ružičasta, crvenkasta, plavičastim krvnim sudovima premrežena lica zadriglih a bezbrižnih, razdraganih, u salo zaraslih ljudi koje je viđao po minhenskim pivnicama. Niti je to bila samozadovoljna tupost, kakva nastaje iz telesne sitosti ili duševne zasićenosti, nego tupost ljudskih bića koja su osuđena

na oskudicu, zapuštenost, preživljavanje i beznade. Zažalio je što nije slikar pa da ova, zapravo mučenička, žaljenja vredna lica naslika kao iskežene, katatoničarski ukočene i sablasne maske što se pojavljuju u tom danonoćnom ritualu koji često poprima oblik amoka, masovnog ludila ili stampeda u kojem i sam nevoljno učestvuje. Bilo mu je krivo što mu pri ruci nije bar fotoaparat da sve to crno-belom fotografijom, precizno, hladno i ogoljeno zabeleži kao običnu činjenicu svog ali i tuđeg života.

DUBROVAČKA MARAŠTINA

U poslastičarnicu na uglu Knez Mihailove ulice ušao je da bi popio čašu hladne boze. Možda je pozeleo da se priseti pijenja guste boze u Skoplju i svega što mu se pre mnogo, mnogo godina dešavalo. Tada ga je u tom makedonskom gradu privlačilo jedno žensko dugonogo i dugokoso biće čiju je zadnjicu voleo da mazi. Ova žena bila je po majci Ruskinja a živela je u stanu sa svojom babuškom i njenih devet mačaka. Toj ženi koja je koristila miris Givanchy III poklonio je knjigu o samoubistvu "Okrutni bog". Bio je to tipično njegov bizarni način udvaranja. Potom su igrali razne nežne i grube erotske igre na podu kuhinje malog prijateljevog stana gde je živio mesec dana. Od tih su mu igara kolena redovno bila crvena i oguljena. Njegova dugokosa prijateljica je često klečala dok je on od nazad prodirao u nju. Ili je ležala na stolu raširivši noge dok je on stajao između njenih butina krećući se kao derviš u mističnom transu napred-nazad, napred-nazad, napred-nazad. U svakom slučaju, nisu se dosađivali. A tog leta su zajedno prevodili pozorišni komad poznatog britanskog pisca koji je govorio o oktobarskoj revoluciji u Rusiji.

I tako, baš kad je hteo da naruči čašu boze, neko mu je dodirnuo rame. Okrenuo se i ugledao poznanika. Ovaj ga je pre nekoliko meseci zvao u posetu. Sada nije baš bio željan društva ali nikako nije mogao da izbegne ovog čoveka jer je on stanovao u zgradi preko puta poslastičarnice. Kao i tolika druga zdanja nekadašnje Stare čaršije i ova beše oronula, a njen ulazni hol, popločan iznenađujuće očuvanim mermerom, zaudarao je na mokraću kao i druga mesta ovog grada. Brzo su se popeli do stana i seli su za sto u kuhinji gde ih je dočekala lepa plavokosa poznanikova žena. Spremala je ručak kako to čine žene u uobičajenom maniru našeg patrijarhalnog sveta. Ali nasuprot tolikim nedobrovoljnim kuvaricama a dobrovoljnim robinjama srditih, namrštenih i večno nezadovoljnih muškaraca, ona je začudo ovaj posao obavljala sa velikim poletom i zavidnom lakoćom. Rekla im je da će za ručak biti šparoga i raznih salata a i nekoliko sosova od kojih je jedan bio sa mesom. Sve se još uvek krčkalo ali po dobrim mirisima moglo se naslutiti da su jela skoro zgotovljena.

Poznanik, koji je inače bio poznat kao ljubitelj vina, nasuo mu je u čašu stare dubrovačke maraštine. M. je osetio da mu se u ovoj kući sve dopada i da čak počinje da uživa. Otpio je gutljaj. I još jedan. Vino mu je već grejalo utrobu i umilno delovalo na njega.

Iz susedne sobe dotrčale su dve devojčice. "A kako se ti zoveš?", pitala ga je jedna od njih. "Zapravo, ne znam kako se zovem. Ne znam ni ko sam, ni šta sam", odgovorio im je i slegao je ramenima. One su se nasmejale i otrčale u susednu sobu odakle se opet čulo njihovo veselo kikotanje.

Žena njegovog prijatelja je vredno poslovala a njena karirana košulja je zbog vrućine u kuhinji bila nešto raskopčanija pa su svaki put prilikom saginjanja iz košulje izvirivale njene zaista lepe i oble grudi. Te dve umilne a pretile životinjice kao da su blizanački govorile: "Dodirni nas vrhovima svojih prstiju" ili "poljubi i lizni svaku od nas". I zaista je pozeleo da ih dodirne vrhovima prstiju i dlanovima.

Ćerčice ovih dobrih ljudi trčkarale su oko stola i tapšale. Njih četvoro su bili dobro raspoloženi i zadovoljni. Ono što ih je spajalo, bila je, očigledno, ljubav. Moglo bi se čak reći da su bili srećni, ako reč sreća uopšte nešto znači. Na trenutak je baš pozavideo tim ljudima. A onda se uplašio svoje požude. Ona kao da ga je vraćala životu i odvlačila od čvrste odluke koju je doneo čim je jutros ustao iz kreveta. I pre nego što je prionuo na obilje hrane i mirisave šparoge, ustao je, brzo se zahvalio gostoljubivim poznanicima na prijatnim trenucima i izleteo na stepenište. Bili su nemalo iznenađeni pa možda i uvređeni njegovim naglim i pomalo ludačkim odlaskom.

Krenuo je od zgrade Spasićeve zadužbine. I tek tu je shvatio da mu više nema pomoći. Nešto ga je opet uhvatilo. Ne, nije to bila potištenost ni ono što je obično osećao u stanju depresije. Jednostavno, shvatio je da je i pored trenutnog napada žudnje, uzaludno da se i dalje odupire onome što ga čeka. To kao da ga je smirilo. Na sve oko sebe već je gledao drugačijim očima. Očima onoga koji ništa ne želi.

"Dok hodam Knez Mihailovom ulicom, ja sam njen zatočenik," možda je samo-sažaljivo pomislio. "Ja sam pokretna tamnica", možda je u sebi govorio. "Moje reči ne dopiru do drugih ljudi a njihove reči ne dopiru do mene!" Smejao se ali smeh mu baš nije bio radostan.

SUSRET

Izbio je na Terazije, nedaleko od hotela "Moskva" pa je koračao pored česme koja je dugo vremena stajala u Topčideru. U susret mu je išla bivša žena. Približavajući joj se, u magnovenju se setio: "Žena sa kojom sam sedam godina spavao, učtivo me pozdravlja i sa smeškom prolazi."

Dok su bili u braku, ona je veći deo dana provodila ležeći u krevetu, stalno je sanjerala, gutala lekove, pila tople čajeve i žalila se na glavobolje, bronhitis, malaksalost ili već šta je bilo na dnevnom redu. Povremeno bi dobijala napade besa. Tad je bacala predmete koji su joj bili na dohvat ruke. Ili bi urlala, treskala vratima, razbijala tanjire, a jednom ga je opsednuta ljubomorom gađala nožem za hleb. Takođe je danima ležala u krevetu bolesna od depresije. Svoju odeću je odlagala na sve strane, vešala je o kvake, ređala po krevetima i stolicama. Za vreme obeda imala je običaj da liže nož. I nju je krasilo gotovo animalno odsustvo odgovornosti. Na neki način je samu sebe onemogućavala u bilo kakvom napredovanju pa je čak i bukvalno stvarima zatrpavala sobe i stanove u kojima je živela. Za novac nije imala nikakvog osećaja. Traćila ga je na najgluplje stvari i najčešće ostajala bez para. Sve čega bi se dohvatila, propadalo je. Iz ruku su joj slučajno ispadale čaše i razbijale se. Pogrešno je zatvarala vrata ormara pa su se ona krivila i iskakala iz šarki. Stolice su se pod njom lomile. Stalno je gubila ključeve od ulaznih vrata ili ih zaboravljala. Nije se čak trudila ni da sačuva svoje zdravlje od stalnih prehlada

pa je ubrzo dobila hronični bronhitis. Ponekad bi se hodajući po ravnom spoplela i iz čista mira pala. Imala je detinje šake a prsti su joj bili podrezanih noktiju. Mora se priznati, imala je izuzetno lepa usta a privlačna leđa bila su joj puna braonkastih piknjica. Njihov odnos je na početku bio ispunjen strastima i uživanjima. I danas se sećao kako se u jednom hotelu u Veneciji jednostavno laktovima naslonila na prozorsku dasku pa je gledala sa sprata na ulicu kao da sanjari a on joj je zadigao haljinu i pošto je bila bez gaćica od nazad je žestoko prodirao u njenu ženskost.

No čim mu je na Terazijama prišla, gotovo bez pozdrava zasula ga je pitanjima: "Zašto se već mesec dana ne javljaš? Zašto ne šalješ ni dinara sinu. Ti neodgovorni stvo-
re!"

Baš je besno govorila. Dok je slušao te reči, osećao je samo dosadu i ravnodušnost. Reči nisu dopirale do njega. Naravno, nije imao želju da joj protivreči i uopšte mu nije bilo do suprotstavljanja. Na svoju nekadašnju ženu gledao je sa budističkim mirom. Pri tom je hladno zagledao omanju bubuljicu na njenom čelu. Uostalom, bilo šta da joj je odgovorio, ona bi mu našla zamerku. Ali upravo njegovo ćutanje činilo ju je sve goropadnijom tako da je na kraju morao da prekine njenu bujicu reči i obeća joj da će se sutra javiti i doneti joj pare za maloga. Tako su se i rastali.

TUMARANJE

Najzad je bio slobodan. Niko ga nije čekao. Nikuda nije morao da ide. Zaista nije bio potreban nikome u ovom gradu, u ovoj zemlji i na ovoj planeti. Niko njemu nije bio potreban. Poželeo je da malo šeta gradom. Vratio se do Dorćola i prošao Gospodar Jovanovom ulicom. Zatim se vratio do Narodnog pozorišta na čiju zgradu se jedne večeri pre mnogo godina iz detinjaste želje za osvetom pomokrio siroti Bora Stanković. Produžio je preko Terazija pa do Cvetnog trga i Slavije. A potom je otišao do kuće u Birčaninovoj ulici, pored Italijanske ambasade na čijem su se pročelju još uvek razaznavala početna slova imena i prezimena njegovog dede. Tad se setio pesme jednog beogradskog pesnika. Mada je mrzeo poeziju i pesnike, te naduvene, lažljive i umišljenje kreature, ovu pesmu je pročitao u nekom književnom dodatku dnevnih novina i odmah je zapamtio jer mu je bilo blisko ono o čemu su stihovi govorili. Zvala se "Tumaranje" a poslednja tri stiha išla su pomalo patetično ovako: "Tumaraš ulicama gde nema nikakvih čuda./ Kružiš po centru grada u novoj turobnosti,/ Sred samotne gomile odrpanaca i luda." Okrenuo se i pošao kući.

BRIJAČ

Ušavši u stan, možda je pomislio: "Eto, pljujem na svoj život! Odričem ga se. Pa, ko nije bolji od svog života". U kuhinji je uzeo čašu i napunio je crnim vinom i u dva gutljaja je ispraznio. Otišao je u kupatilo i tamo se skinuo go i legao u kadu punu tople vode. Bilo mu je ugodno. Ali umor od hodanja mešao se sa ravnodušnošću ili odsustvom svake želje. Setio se detinjstva. O kako je tada trčao po ulicama! Kako je preskakao ograde! Gde je sada taj radoznali dečak koji je u svemu uživao, svemu se čudio i svemu ra-

dovao? Gde je onaj dečak koji jede trešnje ili ljušti pomorandže? Gde je onaj koji skuplja kamenčiće na obali potoka ili džepove pantalona puni kestenjem u šumi?

Uzeo je stari brijač i zasekao vene na rukama. Samo ga je iznenada i na trenutak zabolelo i taj bol ga je probudio iz otupelosti. Ali to je bilo samo na trenutak i čim je bol prestao, prepustio se toplini vode u kadi i omamljenosti. Sigurno se prisetio da obešeni u trenutku napuštanja ovog sveta, navodno, doživljavaju erekciju i orgazam, a on je eto izabrao drugi, mirniji i, reklo bi se, dostojanstveniji i plemenitiji način da ode. Setio se jedne davne noći kad je kao i svake srede stajao sa ocem preko puta Sajmišta. Otac ga je držao za ruku i čekali su da počne vatromet. I kad se to dogodilo, on je široko otvorenih očiju gledao rasprskavanje raznobojnih raketa na noćnom nebu. Tad je želeo da vrišti od ushićenja. A sad je opet bio tu, u kadi. Krv mu je sporo oticala u toplu i sve crveniju vodu, a on je postajao sve više sanjiv da bi se kao komad leda koji bez otpora sklizne u vodu prepustio večnom snu iz koga zaista više nije imao potrebe da se budi.

